

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

Анатолій ГЕТЬМАН

лютого 2024р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Заверухи Олега Богдановича на тему «Теоретико-правові засади співвідношення традиційних та альтернативних способів вирішення податкових спорів», поданій на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право», затверджений на засіданні фахового семінару, проведеного на кафедрі податкового права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, щодо попередньої експертизи дисертації від 1 лютого 2024 р., протокол № 9

Обґрунтування вибору теми дослідження. Належна реалізація правового регулювання сплати податків і зборів у будь-якій державі є запорукою сталого формування фондів публічних коштів, що становлять фінансову основу функціонування держави. Відносини щодо оподаткування при цьому суттєвим чином залежать від правової самосвідомості суспільства, економічних зв'язків, еволюційного розвитку форм та способів господарської діяльності, міжнародного співробітництва, а також цілої низки інших чинників, які прямо або опосередковано впливають на усіх учасників податкових відносин. Однак, незмінними при цьому залишаються вектори інтересів платників податків та держави. Діяльність перших спрямована на досягнення насамперед власного приватного інтересу, тоді як інтереси держави мають публічний або суспільний характер.

Окреслена ситуація уможливорює конфлікти інтересів між учасниками податкових відносин і вони можуть переростати у податкові спори. Такий

розвиток подій не несе позитивних наслідків ані для держави, ані для платників податків через втрати у часі, необхідні для вирішення спірного питання, та економічні збитки обох сторін. Розвиток податкового законодавства в Україні у даному контексті має йти у напрямку формування конструкцій, здатних у найефективніший спосіб долати розбіжності позицій сторін податкових відносин при виникненні податкових спорів, у найкоротші терміни їх вирішувати, а також у перспективі – надійно передбачати можливі спірні ситуації і долати конфронтацію ще до формалізації податкових спорів.

З огляду на динамічний розвиток міждержавних відносин у сфері оподаткування, питання вирішення податкових спорів і запобігання їх виникненню вже давно вийшло за межі національного податкового врегулювання. Вказане призвело до появи нових альтернативних способів та механізмів вирішення податкових спорів. Така ситуація обумовлює необхідність та потребу у вивченні емпіричного досвіду застосування альтернативних способів вирішення податкових спорів як на рівні національних законодавств країн, де їх успішно впроваджено, так і на міждержавному рівні з урахуванням напрацювань міжнародних організацій, нормативних документів міжнародного характеру, міждержавних двосторонніх та багатосторонніх договорів. Саме ці фактори актуалізують необхідність проведення комплексного дослідження теоретико-правових засад співвідношення традиційних та альтернативних способів вирішення податкових спорів, що є особливо на часі у контексті рішення Європейської Ради від 23 червня 2022 року щодо надання Україні статусу країни-кандидата на входження до Європейського Союзу

Наукове та теоретичне підґрунтя цього дослідження становлять наукові праці відомих учених у сфері фінансового та податкового права, економічної теорії, конфліктології тощо. Це зокрема такі, як: Ю. П. Битяк, В. А. Бортняк,

З. М. Будько, В. А. Вдовічен, О. М. Вінник, Л. К. Воронова, Ж. П. Гоеде, О. О. Головашевич, Н. В. Гребенюк, Н. В. Губерська, Д. П. Дорошенко, О. М. Дуванський, П. М. Дуравкін, Г. Єллінек, М. В. Жернаков, Є. В. Лакушева, Л. М. Касьяненко, Н. Ж. Ковачевич, Т. О. Коломоєць, А. Т. Комзюк, О. А. Куций, М. П. Кучерявенко, О. Е. Лейст, П. С. Лютіков, М. В. Макарейко, Н. Є. Маринчак, Т. О. Мацелик, О. Мельничук, К. Менкель-Медоу, Г. Муїй, К. Перроу, П. Пістоне, Н. Ю. Пришва, А. В. Сліденко, О. В. Солдатенко, С. Уайтхед, Д. Хаут, В. Хенсен та інші.

Разом з тим у дисертації використано напрацювання фахівців у сферах філософії, загальної теорії держави та права, логіки, конституційного, адміністративного права та інших галузевих правових наук. Як результат глибокого аналізу теоретичних положень та емпіричного досвіду застосування різноманітних механізмів вирішення податкових спорів і конструкцій запобіжно-профілактичного характеру, судової практики судів різних рівнів та спеціалізації, обґрунтовано низку висновків та пропозицій, що виносяться на захист, а також запропоновано напрямки подальшого розвитку науки податкового права.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до цільової комплексної програми Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого «Проблеми правового забезпечення справляння податків та зборів в Україні» (номер державної реєстрації 0111U000965). Тему дисертації було затверджено вченою радою Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол № 5 від 17 листопада 2023 р). Виконане дослідження відповідає Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 роки та плану заходів з її реалізації, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 р. № 1805-р, а також Стратегії

розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26. 03. 2021 р. № 12-21, та Стратегії сталого розвитку України до 2030 року.

Наукова проблема, вирішення якої отримано в дисертації. В дисертації запропоновано теоретичне узагальнення та вирішення наукової проблеми, яка полягає у наданні характеристики традиційних способів вирішення податкових спорів і здійсненні ґрунтовного порівняння із альтернативними способами вирішення податкових спорів шляхом виокремлення їх позитивних і негативних особливостей, а також формулювання практично значущих пропозицій, спрямованих на перспективне удосконалення національних податково-правових важелів та їх гармонізацію з існуючими міжнародними механізмами узгодження позицій учасників податкових відносин.

Для досягнення мети було вирішено такі завдання: 1) охарактеризовано місце і роль держави у відносинах оподаткування, спрямованість її фіскальних інтересів та взаємозв'язок між інтересами учасників цих відносин і їх податково-правовим статусом; 2) визначено співвідношення категорій «інтерес» та «законний інтерес» і встановити кореляційні зв'язки між самими інтересами та способами їх досягнення; 3) комплексно охарактеризовано конфліктність інтересів у сфері оподаткування та суміжних сферах публічної фінансової діяльності; 4) окреслено сучасні світові тенденції щодо зменшення конфліктності податкових відносин у податкових відносинах та ключові засади формування механізмів запобігання виникненню податкових конфліктів; 5) охарактеризовано суб'єктний склад учасників відносин при вирішенні податкових спорів із урахуванням емпіричного досвіду країн Європи; 6) проведено компаративне порівняння правового регулювання та реалізації процедур адміністративного вирішення податкових спорів в Україні та інших країнах світу; 7) виявлено спільні та відмінні ознаки правового регулювання та

застосування процедур судового вирішення податкових спорів в Україні та інших країнах світу; 8) розкрито значення медіації як альтернативного способу вирішення податкових спорів, виокремлено переваги та недоліки цього способу вирішення спорів у сфері оподаткування; 9) визначено функціональне призначення спільних міждержавних аудитів як способу досягнення згоди у спорах у сфері оподаткування з іноземним компонентом; 10) охарактеризовано процедуру взаємного узгодження при вирішенні спірних ситуацій у сфері оподаткування міжнародного масштабу; 11) окреслено переваги та ефективність застосування медіації при вирішенні міжнародних податкових спорів; 12) виокремлено характерні ознаки податкового арбітражу, обґрунтовано доцільність його застосування та класифіковано різновиди цього способу вирішення податкових спорів; 13) охарактеризовано механізм колективного аудиту, визначено його процеси та сфери застосування залежно від етапу розвитку деліктних відносин між учасниками податкових відносин.

3. Наукові положення, розроблені особисто дисертантом, та їх наукова новизна. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першою у національній доктрині податкового права комплексною теоретико-правовою роботою, у якій на підставі теоретичного осмислення наукових праць, поглибленого аналізу законодавства України та інших держав світу, практики його застосування, положень міждержавних та міжнародних актів, інших документів міжнародних організацій надано характеристику традиційних способів вирішення податкових спорів, а також здійснено ґрунтовне порівняння традиційних способів вирішення податкових спорів із альтернативними способами.

У результаті проведеного дослідження одержано нові теоретико-методологічні положення та науково обґрунтовані висновки, розроблені пропозиції, що виносяться на захист, а саме:

уперше:

- феномен конфліктності у податкових відносинах розглянуто як масштабну за обсягом складову фінансово-правової конструкції, у межах якої податково-правові норми, що регулюють справляння податків та зборів, мають бути узгоджені з нормами, що визначають фінансування публічних витрат і використання накопичених коштів для фінансування завдань та функцій держави. У цьому контексті конфліктність виникає у зв'язку з рухом коштів від приватних суб'єктів до публічних суб'єктів, коли платники податків спрямовують свої ресурси на фінансування публічних потреб, в той час як публічні суб'єкти зобов'язані забезпечувати належне використання цих коштів для задоволення інтересів громадян, таких як освіта, медицина та інші, і тому конфліктність у податкових відносинах виникає у зв'язку з неналежним розподілом та використанням грошових потоків між приватними й публічними інтересами. Це вимагає збалансованого підходу до формування податкової системи й ефективного використання публічних коштів для забезпечення справедливості та соціального розвитку;

- сформовано концепцію гнучкості зв'язків різноспрямованих інтересів учасників податкових відносин, що полягає у можливості врахування інтересів меншості при забезпеченні інтересів більшості, коли необхідність сплати податку невід'ємно пов'язана з інтересами держави, суспільства та інших сторін, але процедури їх досягнення можуть передбачати відкладення сплати податку за певних обставин для забезпечення досягнення позитивних суспільних наслідків у майбутньому (можна домагатися виконання податкових зобов'язань за будь-яку ціну, навіть доходячи до процедури банкрутства, але можна також надати можливість підприємству реструктурувати свій податковий борг, допомогти йому подолати економічні труднощі і стабільно сплачувати податки та збори, щоб не втратити перспективного платника);

- запропоновано теоретико-правову конструкцію, що комплексно відображає зв'язок інтересів держави, уповноважених органів державної влади

та платників податків із правами, обов'язками і обмежувальними факторами, та характеризується такими принциповими положеннями: а) податки є ознакою державності та регулюються виключно державою; б) в Україні Верховна Рада має виключні повноваження щодо встановлення та зміни податків і зборів, як це передбачено Конституцією; в) Кабінет Міністрів України має делеговані повноваження щодо регулювання податкових відносин; г) існує виняток із загального правила вираження суспільного інтересу (через проведення референдуму) у сфері оподаткування через пряму конституційну заборону проведення референдуму з питань податків, бюджету та амністії; д) суспільство делегує державі реалізацію свого інтересу щодо регулювання податкових відносин і не втручається у цю сферу безпосередньо, а лише опосередковано; е) така система покладає відповідальність на державу за ефективне та справедливе оподаткування, забезпечуючи баланс між державним і суспільним інтересами, а сама держава повинна забезпечити прозорість та відкритість у встановленні податків і зборів та у використанні зібраних коштів для задоволення загальносуспільних потреб;

- обґрунтовано доцільність запровадження в Україні позитивного досвіду вирішення податкових спорів у Данії, де існують різні апеляційні органи, що спеціалізуються на вирішенні різних податкових питань та спорів, які диференціюються за предметом спору, а тому у різний спосіб та різними суб'єктами розглядаються спори з приводу майнового і прибуткового оподаткування. Цей підхід передбачає існування національних податкових апеляційних органів, призначених для вирішення податкових спорів на місцевому рівні, які матимуть повноваження приймати рішення щодо різних видів податкових спорів. Вказане у довгостроковій перспективі значно підвищить якість та оперативність розгляду відповідних скарг;

- запропоновано закріпити у податковому законодавстві України певні принципи застосування альтернативного способу вирішення податкових спорів шляхом досягнення балансу між ефективністю імперативного державного

впливу на відносини оподаткування та врахуванням інтересів платників податків, серед яких: а) прозорість; б) право участі платників податків у процедурі взаємного узгодження; в) обов'язкова співпраця платників податків та компетентних органів державної влади для уникнення невинуватених затримок у вирішенні спорів; г) застосування медіації при вирішенні податкових спорів з іноземним компонентом; д) врахування та дотримання медіатором рішень Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) та положень Хартії основних прав Європейського Союзу;

удосконалено:

- теоретико-правовий підхід щодо кореляції інтересів державних органів та їх повноважень у сфері податкового регулювання, коли вищі державні органи законодавчої та виконавчої гілок влади як публічні структури визначають свої дії і повноваження залежно від намірів і мети держави, що має відображати потреби носія суверенітету, тоді як контролюючі (податкові) органи лише представляють державу в сфері податкового регулювання. У цьому контексті важливим фактором є публічно-правові відносини, які ґрунтуються на принципі субординації, який між такими органами державної влади побудований на їх взаємозв'язку, що сприяє формуванню комплексних суб'єктів права у межах єдиної інституції державної влади;

- пропозиції щодо диференціації уявлень про походження податкової дієздатності залежно від типу платника податку, коли логічним і застосовним видається походження податкової дієздатності від цивільної та трудової дієздатності фізичних осіб. Зазвичай фізична особа може реалізовувати свої податкові права та обов'язки тільки тоді, коли вона вже має цивільну та трудову дієздатність (наприклад, фізична особа може стати платником податків на підставі своєї діяльності як підприємець або за результатами отриманого від праці доходу), у той час як податкова дієздатність юридичних осіб має свою специфіку, обумовлену певними процедурними особливостями (юридичні особи можуть сплачувати різні податки, пов'язані з їхньою діяльністю, що

передбачає додаткову постановку їх на облік для формалізації правового статусу такого платника податку і набуття ним відповідної дієздатності);

- позицію щодо впровадження механізмів медіації у сфері оподаткування в Україні із урахуванням емпіричного досвіду її застосування у таких країнах, як Сполучене Королівство, Сполучені Штати Америки, Нідерланди, Бельгія, Мексика, який свідчить про різноманітність підходів до того, наскільки самостійно від контролюючого (податкового) органу діє медіатор (моделі, коли медіатор є повністю автономним суб'єктом, або моделі із застосуванням «внутрішнього» посередника, коли ним виступає податковий чиновник), та обов'язкової формалізації у нормах чинного законодавства принципів незалежності, неупередженості та відсутності конфлікту інтересів в різних аспектах процесу проведення медіації, що прямо впливає на її тривалість та ефективність у податкових спорах;

- теоретико-правову позицію щодо недостатньої визначеності категорії «законний інтерес платника податків» у податковому законодавстві України та пов'язаною із цим проблематикою виникнення податкових спорів під час порушення і захисту порушених інтересів платника, де основним аргументом доведення правоти останнього залишається надане Конституційним Судом України офіційне тлумачення поняття «охоронюваного законом інтересу» (прагнення до користування конкретними благами та задоволенням індивідуальних і колективних потреб, що не суперечать законам України та загальним правовим засадам). Подібна конструкція спирається на застосування правила юридичної значимості (коли відмовляють у задоволенні вимог платника податків до суду з мотиву, що спірне діяння або рішення не змінює або не припиняє його суб'єктивні права та не має для нього нових юридичних наслідків, не вирішує всіх проблем у розв'язанні податкових спорів), що є необхідним з точки зору захисту порушеного або невизнаного суб'єктивного права особи, та обумовлює потребу внесення змін до податкового законодавства

з урахуванням позитивного емпіричного досвіду врегулювання схожих за змістом відносин в інших галузях права;

набули подальшого розвитку:

- уявлення щодо суворості імперативного методу регулювання податкових відносин, у межах якого владна сторона (державна в особі уповноважених органів), переслідуючи власні фіскальні економічні інтереси, впливає на поведінку підлеглої сторони (платників податків) через комплекс нормативно встановлених правил поведінки, які мають адміністративно-розпорядчий характер, але опосередковані при цьому майновими відносинами, що свідчить про принципову відмінність в обсязі імперативності податково-правового методу регулювання, яка полягає в специфічній природі податкових відносин, у межах реалізації яких відбувається підпорядкування обох сторін закону;

- диференціація процедур вирішення конфлікту інтересів у сфері оподаткування за формою та причинами виникнення конфлікту. У разі відкритої форми конфлікту податковий спір може бути переданий на розгляд уповноваженого юридичного органу, який розглядає суперечності, пов'язані з нарахуванням і сплатою податків, а також правами, обов'язками та умовами їх виконання, а вирішення такого спору ґрунтується на правовій оцінці дій учасників та перевірці законності їхніх дій у межах податкових правовідносин (часто – оскарження платниками податків податкових вимог та рішень майнового характеру). Прихована форма конфлікту може включати внутрішній конфлікт, який виникає із соціально-психологічної позиції платника податків та проявляється через емоційні реакції та поведінкові прояви, спричинені небажанням повної або часткової сплати податку, які призводять до порушення податкового законодавства (особистісні погляди платників податків, деформація суспільних потреб, інтересів та ціннісних орієнтацій). Обидва типи спорів є формалізованим способом вирішення конфлікту інтересів, метою яких є створити баланс між державними та приватними інтересами. При цьому, вони

забезпечують захист і відновлення порушених прав, вирішення юридичних конфліктів між контролюючим органом та платником податків, реалізацію правової норми і розгляд спору уповноваженим органом державної влади для забезпечення стабільності функціонування держави і суспільства;

- пропозиції вдосконалити та впровадити у податкове законодавство України альтернативну систему вирішення спорів, що повинна, по-перше, мати на меті уникнення бюрократичних перепон у реалізації учасниками податкових відносин процедур оскарження; по-друге, передбачати створення нових процедурних правил із обов'язковим урахуванням темпорального аспекту у контексті ефективності вирішення спорів; по-третє, мати узгодження процедур альтернативного вирішення спорів із положеннями Заходу 14 BEPS та профільної Директиви ЄС про вирішення спорів 2017 року; по-четверте, передбачати синхронізацію та гармонізацію з принципами (міжнародного) податкового права;

- доктринальні положення перспективного податкового законодавства України у разі впровадження альтернативного способу вирішення внутрішніх податкових спорів із застосуванням медіатора: а) медіатор допомагає сторонам у спілкуванні і не приймає рішення замість них; б) збереження принципу автономії волі учасників конфлікту; в) забезпечення можливості переважного застосування медіації до початку судового оскарження; г) закріплення можливості ініціювати процедуру медіації на будь-якій стадії вирішення податкового спору;

- пропозиції щодо імплементації при впровадженні медіації як альтернативного способу вирішення податкових спорів унікального практичного досвіду їх вирішення у Великій Британії, де існує специфічний механізм надання дискреційних повноважень при розгляді справ про оподаткування, який до того ж передбачає можливість трактування законодавства у широких межах.

Дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук на тему «Бюджетні повноваження органів місцевого самоврядування в Україні» за спеціальністю 12.00.07 «теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право» захищено 13 грудня 2001 року. Наукові положення кандидатської дисертації у докторській не використовувалися.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Положення, висновки та рекомендації, що містяться в дисертації є науково обґрунтованими та достовірними. Дисертації притаманний комплексний підхід до розгляду питання співвідношення традиційних та альтернативних способів вирішення спорів у сфері оподаткування.

Для здійснення дослідження було застосовано різні методи пізнання: загальнофілософський (універсальний), який використовувався на всіх етапах пізнавального процесу; загальнонаукові методи, зокрема, діалектичний, аналіз, синтез, аналогія та інші; приватні методи (порівняльний, кількісного й якісного аналізу, апроксимації); спеціально-юридичні методи наукового пізнання (формально-юридичний, порівняльно-правовий та ін).

Для проведення даного наукового дослідження комплексного характеру з метою досягнення об'єктивного наукового результату та формулювання положень наукової новизни і висновків застосовано низку загальнонаукових і спеціальних методів пізнання.

Одним з основних методів при здійсненні наукового пошуку був діалектичний метод, завдяки якому всебічно досліджено структуру податкових правовідносин, природу та вектор спрямованості інтересів їх учасників, що дало змогу виділити стадії виникнення та причини розвитку конфліктних ситуацій у сфері оподаткування, а також розкрити сучасний стан досліджуваного предмета (підрозділи 1.1, 1.2).

При застосуванні методу історично-правового аналізу розкрито динаміку розвитку традиційних та факультативних способів вирішення податкових спорів

як на території України, так і за її межами, а також відтворено еволюційні погляди на перспективи розробки та впровадження альтернативних способів урегулювання податкових спорів в Україні (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2).

Системно-структурний метод став у нагоді під час окреслення системи способів розв'язання спірних ситуацій між платниками податків і контролюючими органами (підрозділ 2.1, 2.2, 3.1, 3.2), а функціональний метод – під час виявлення внутрішньо-системних, міжсистемних і зовнішньо-системних зв'язків між суб'єктами, які сприяють вирішенню таких конфліктів або безпосередньо їх вирішують (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 3.2).

Формально-логічний метод обрано у процесі вивчення емпіричного досвіду країн із впровадження альтернативних способів вирішення податкових спорів, що сприяло проведенню їх класифікації та окресленню можливих шляхів впровадження окремих із них в Україні для поповнення податково-правового інструментарію із розв'язання податкових спорів, а також здійснення правового аналізу судової практики та об'єктивного показника ефективності податкового законодавства (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 3.2).

Метод компаративістики дав можливість виявити особливості застосування окремих способів вирішення податкових спорів усередині країн, де вони застосовуються, та на межі національного й наднаціонального регулювання, а також дозволив порівняти ті процедурні аспекти вирішення конфліктів між учасниками податкових відносин, які існують і в Україні, і в інших країнах світу (підрозділ 2.1, 2.2, 3.1, 3.2). У роботі знайшли відбиття й деякі інші методи наукового пізнання.

Нормативну основу роботи становлять Конституція України, існуючі міжнародно-правові договори, закони України, акти Президента України та Кабінету Міністрів України, інші підзаконні нормативно-правові акти з питань вирішення податкових спорів. Для розроблення пропозицій з удосконалення механізмів вирішення податкових спорів в Україні проаналізовано досвід зарубіжних держав, зокрема Австрії, Бельгії, Великобританії, Голландії, Греції,

Данії, Індії, Італії, Канади, Мексики, Норвегії, Польщі, Португалії, Сполучених Штатів Америки, Федеративної Республіки Німеччина, Франції, Швейцарії тощо. Також у ході дослідження було використано положення мережі міждержавних угод податкового характеру, міжнародних актів та документів міжнародних організацій (ОЕСР, ООН)

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні дані, інформація з Єдиного державного реєстру судових рішень України та з офіційних електронних ресурсів Міністерства фінансів України, Державної податкової служби України, Конституційного Суду України, Європейського суду з прав людини, звітів ООН та ОЕСР, звітів та методичних рекомендацій контролюючих органів країн Європейського Союзу, рішень національних судів та звітів урядів інших країн тощо.

Практичне значення отриманих результатів. Положення та висновки дослідження можуть бути використані:

а) у науково-дослідницькій роботі – для подальшого вивчення порушеної проблеми, розвитку механізмів традиційного та альтернативного вирішення податкових спорів;

б) у правотворчості – у процесі реформування й удосконалення чинного податкового законодавства відповідно до наданих пропозицій;

в) у правозастосуванні – у діяльності органів Державної податкової служби України;

г) у навчальному процесі – під час викладання навчальної дисципліни «Податкове право», для підготовки відповідних розділів підручників, навчальних посібників, курсів лекцій, а також під час підготовки студентами наукових робіт.

Повнота викладення матеріалів дисертації у наукових працях автора.

Основні положення дисертації знайшли своє викладення в таких наукових публікаціях:

Наукові праці, у яких опубліковані основні результати дисертації.

Статті в періодичних фахових наукових виданнях України:

1. Заверуха О. Б. Суб'єктивні публічні права як об'єкт судового захисту. *Право України*. 2004. № 4. С. 49 – 52.

2. Заверуха О. Б. Податковий конфлікт: природа та підстави диференціації. *Право України*. 2020. № 4. С. 21–31.

URL:

https://www.pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2020_4/pravo_2020_4-s1/

3. Заверуха О. Б. Судова доктрина правових наслідків у податкових спорах. *Збірник наукових праць. Актуальні проблеми правознавства*. 2021. № 4/(28). С. 44 – 52. URL: <http://app.wunu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/06/4-2021.pdf>

4. Заверуха О. Б. Правові доктрини у податкових спорах: особливості, мета та завдання. *Право України*. 2023. № 7. С. 142–151. URL: https://www.pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2023_7/pravo_2023_7-s10/

5. Заверуха О. Б. Альтернативне вирішення податкових спорів у США: досвід застосування та можливість упровадження в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Вип. 6. С. 93–98. URL: <http://www.nvppp.in.ua/vip/2022/6/16.pdf>

6. Заверуха О. Б. Перспективи впровадження в Україні іноземних практик вирішення податкових конфліктів альтернативними методами. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2022. № 4 (78). С. 194–200. URL: http://law.stateandregions.zp.ua/archive/4_2022/29.pdf

7. Заверуха О. Б. Диференціація публічних інтересів під час реалізації податкових відносин. *Юридичний вісник*. 2023. № 2. С. 102–109. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v2_2023/13.pdf

8. Заверуха О. Б. Права та інтереси платника податків: дихотомія чи симбіоз? *Київський часопис права*. 2023. № 2. С. 57–63. URL: <http://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/317/303>
9. Заверуха О. Б. Відображення законних інтересів платників податків у їх правах: теоретичний та практичний аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 7. С. 74–77. URL: http://www.lsej.org.ua/7_2023/15.pdf
10. Заверуха О. Б. Складники правового статусу платників податків у контексті забезпечення реалізації їхніх законних інтересів. *Правова позиція*. 2023. № 2 (39). С. 15–19. URL: <https://legalposition.umsf.in.ua/archive/2023/2/3.pdf>
11. Заверуха О. Б. Баланс інтересів учасників податкових відносин: теоретико-правовий аспект. *Нове українське право*. 2023. № 3. С. 81–87. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/486/437>
12. Заверуха О. Б. Конфліктність податкових відносин: причини та шляхи подолання. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. № 1. С. 113–118. URL: <http://www.nvppp.in.ua/vip/2023/1/20.pdf>
13. Заверуха О. Б. Причини виникнення конфліктів у податкових правовідносинах. *Юридичний бюлетень*. 2023. № 29. С. 301–308. URL: <http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2023/29/36.pdf>
14. Заверуха О. Б. Способи захисту платників податків у контексті реалізації гарантій забезпечення їх законних інтересів. *Публічне право*. 2023. № 2(50). С. 46–53. URL: <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/50/5.pdf>
15. Заверуха О. Б. Правова природа медіації та практика її застосування при вирішенні податкових спорів. *Law. State. Technology*. 2023. № 2. С. 3–10. URL: <https://journals.politehnica.dp.ua/index.php/lst/article/view/286>
16. Заверуха О. Б. Застосування медіації при вирішенні податкових спорів: досвід країн центральної та північної Європи. *Правові новели*. 2023. № 20. С. 87–92. URL: <http://legalnovels.in.ua/archive>

Статті в зарубіжних наукових виданнях:

17. Stefanchuk M., Teremetskyi V., Muzyka A., Cherniak O., Yuzkov L., Sloma V., Moskaliuk N., Zaverukha O. Bringing a state to civil liability within legal relations of property restitution. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues* (Print ISSN: 1544-0036; Online ISSN: 1544-0044). Review Article. 2021. Vol: 24 Issue: 1S. URL: <https://www.abacademies.org/articles/bringing-a-state-to-civil-liability-within-legal-relations-of-property-restitution.pdf>

18. Заверуха О. Б. Актуальні напрямки розвитку медіаторних механізмів: досвід США та Великої Британії. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2023. №1 (53). С. 237-242. URL: <https://www.kelmczasopisma.com/viewpdf/10279>

Статті в періодичних наукових виданнях, які індексуються в наукометричних базах *Web of Sciences* та *Scopus*:

19. Bondarenko I., Kotenko A., Kucheryavenko M., Zaverukha O. A comparison of tax compliance tools in Ukraine with select european countries. *European Taxation*. 2023. Vol. 63. № 10. Scopus URL: <https://www.ibfd.org/shop/journal/comparison-tax-compliance-tools-ukraine-select-european-countries>

20. Alla Sotska, Nataliia Pavlovska, Oleg Zaverukha. Legal responsibility for violations of the social and economic rights of persons with disabilities. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2023. Vol. 9 No. 3. P. 185-193. WebOfScience URL: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/2144>

21. Puyda, R. & Zaverukha, O. Tax Register of Drohobych Povit in 1511 as a Historical Source. *Skhidnoievropeiskyi istorychnyi visnyk* [East European Historical Bulletin], 2023. № 28. P. 20-28. doi: 10.24919/2519-058X.28.287555. Scopus. URL: <http://eehb.dspu.edu.ua/article/view/287555> DOI: <https://doi.org/10.24919/2519-058X.28.287555>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

22. Заверуха О. Б. Особливості адміністративного процесу як засобу забезпечення процедури розгляду спору в адміністративному суді.

Адміністративна реформа в Україні: шлях до Європейської інтеграції : зб. матеріалів наук.-практ. конф., м. Київ, 14-15 лютого 2003 р. Київ : Київський регіональний центр Академії правових наук України, 2003. С. 87–89.

23. Заверуха О. Б. Окремі аспекти регулювання податкового кредиту. *Вороновські читання (Фінансове право : сучасний стан та перспективи)* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 5 жовтня 2016 р. Київ : Асоціація фінансового права України. 2016. С. 89–93.

24. Заверуха О. Б. Емпіричний досвід застосування медіації при вирішенні податкових спорів у світі як маркер можливості запровадження медіації в Україні. *Вороновські читання (Співвідношення матеріального та процесуального в регулюванні фінансових відносин)* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Чернівці, 4–5 жовтня 2017 р. Харків : Асоціація фінансового права України. 2017. С. 73–76.

25. Заверуха О. Б. Потенційні можливості запровадження медіації у податкових відносинах: компаративний аспект. *Вороновські читання (Єдність адміністративних та фінансових процедур)* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 5-6 жовтня 2018 р. Харків : Асоціація фінансового права України. 2018. С. 290–292.

26. Заверуха О. Б. Теоретичні та практичні аспекти захисту учасників податкових відносин на сучасному розвитку податкового регулювання. *Вороновські читання (Судовий прецедент – джерело права або приклад правозастосування)* : зб. ст., допов. та тез учасників міжнар. наук.-практ. конф., м. Ірпінь, 4-5 жовтня 2019 р. Харків : Асоціація фінансового права України, 2019. С. 66–70.

27. Заверуха О. Б. Європейський досвід застосування медіації у сфері оподаткування. *Вороновські читання (Фінансово-правові дисципліни : сучасні погляди на розмежування та інтеграцію)* : за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 5-6 жовтня 2020 р. Харків : Асоціація фінансового права України, 2020. С. 37–45.

28. Заверуха О. Б. Спори щодо встановлення результатів на проміжних виборах народних депутатів України. *Захист виборчих прав адміністративними судами в Україні* : зб. тез доповідей IV Міжнар. наук.-практ. конф. «Адміністративна юстиція в Україні: проблеми теорії та практики», м. Київ, 1–2 липня 2021 р. Київ : «Ваіте», 2021. С. 189–193.

29. Заверуха О. Б. Еволюція підходів щодо застосування адміністративними судами строків звернення до суду в податкових спорах, у яких було використано процедуру досудового врегулювання спору. *Податкові спори в адміністративному судочинстві: Адміністративна юстиція в Україні: проблеми теорії та практики*: зб. тез доповідей V міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 4-5 липня 2022 р. Київ : «Ваіте», 2022. С. 91–94.

Оцінка мови та стилю дисертації, відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається на захист.

Дисертаційну роботу виконано українською мовою, стиль викладення матеріалу – науковий. З’ясування правової природи податкових спорів, здійснення класифікації способів їх вирішення, визначення рівня ефективності окремих їх видів, виявлення тенденцій розвитку правового регулювання їх реалізації, проведення комплексного співвідношення традиційних та альтернативних способів вирішення податкових спорів віднесено до паспорту спеціальності 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право».

8. Рекомендація дисертації до захисту.

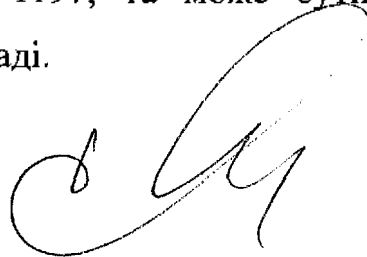
Дисертація є кваліфікаційною науковою працею, виконаною здобувачем самостійно. Представлена робота свідчить про особистий внесок здобувача в науку щодо розв’язання важливої теоретичної проблеми, яка полягає у комплексній теоретико-правовій характеристиці традиційних способів вирішення податкових спорів та здійсненні ґрунтовного порівняння із альтернативними способами вирішення податкових спорів. Дисертація характеризується єдністю змісту, містить наукові положення та нові науково

обґрунтовані результати у сфері правового регулювання податкових відносин, які одержані здобувачем особисто та мають практичну й теоретичну цінність для розвитку уявлень щодо вектору впливу та ефективність традиційних і альтернативних способів вирішення спорів у податкових відносинах.

Дисертація є самостійною науковою працею, яку виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності. Наукова новизна, висновки та пропозиції сформульовані автором самостійно й обґрунтовані на підставі особистих досліджень.

Отже, дисертація Заверухи Олега Богдановича на тему «Теоретико-правові засади співвідношення традиційних та альтернативних способів вирішення податкових спорів», подана на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» відповідає вимогам, передбаченим пунктами 7 та 9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, та може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій вченій раді.

Рецензент

д.ю.н., доц. Кобильнік Д. А.

Рецензент

д.ю.н., доц. Бондаренко І. М.

Рецензент

д.ю.н., проф. Білінський Д. О.

Головуюча на засіданні:
кандидатка юридичних наук, доцентка

Шульга Т. М.

Секретар на засіданні:

ст. лаб. Максюк О. А.